

Platform Monumententoezicht Toezicht en verduurzaming monumenten

Impressie met vragen en antwoorden

Het Platform Monumententoezicht kwam woensdag 24 maart jl. virtueel bijeen voor een bijeenkomst over 'Toezicht en verduurzaming monumenten'. Aan de orde kwamen zaken als de positie van de gemeente (bevorderen verduurzaming; behoud erfgoedwaarden), de juridische aspecten van toezicht op beide onderwerpen (nu en na inwerkingtreden van de Omgevingswet) en ervaringen met verduurzamen in de praktijk. En natuurlijk werd de vraag gesteld: Wat kan of moet de toezichthouder doen als hij schade aan het monument verwacht door bijvoorbeeld onjuiste uitvoering van een bepaalde maatregel ter vermindering van het energieverbruik?

Versnipperd interbestuurlijk toezicht

Paul Noppers van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, onderdeel van het Ministerie van OCW, presenteerde het net verschenen rapport *Een lappendeken. Actueel overzicht van de invulling van het interbestuurlijk toezicht domein monumenten en archeologie door provincies*. Het overzicht, 2019-2020, toont aan dat de verschillen groot zijn. Zo geven twee provincies geen enkele invulling aan het toezicht. De overige tien provincies kennen elk een eigen invulling, binnen een beperkte formatie. Doorgaans wordt periodiek gevraagd naar enkele systeemelementen, zoals het aantal afgegeven vergunningen met archeologische voorwaarden of de samenstelling van de monumentencommissie. Er vinden echter geen reality checks of audits plaats. Burgers zijn volgens de provincies vrijwel onbekend met het feit dat er een loket is om klachten in te dienen over de omgang met erfgoed in gemeenten. Slechts 34 procent van de gemeenten houdt een klimaatstress, waarvan 10 procent rekening houdt met cultuurhistorie. Naar duurzaamheid wordt door 18 procent gekeken. Er is daarvoor vooral subsidie, maar weinig beleid. Extra hulp van overheden aan eigenaren is zeer gewenst, aldus Noppers. De presentatie van Paul Noppers is [hier te vinden](#).

Onze rol verandert

Ilse Rijnveld, werkzaam bij de gemeente Delft, ging in op de diverse veranderende wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld het streven van het Rijk om gaandeweg alle woningen af te koppelen van het aardgasnet. Dat heeft ook consequenties voor monumenten. Niet direct maar wel indirect, want wat gebeurt er wanneer de gebouwen in hun omgeving wel van het gas worden afgekoppeld? Discussies over energiebesparingsmogelijkheden leiden onherroepelijk tot afwegingen op het gebied van monumenten, hield zij de 120 deelnemers voor. Vaak beginnen ze als technische vraagstukken, die gaandeweg ook ons erfgoed raken. Ze constateerde dat er steeds vaker wordt gediscussieerd over wat wel en wat niet mag. 'Onze rollen als toezichthouder veranderen'. Waarbij, stelde zij, voortdurend rekening moet worden gehouden met de eigen, zo wezenlijke kenmerken van een monument. Isoleren bij nieuwbouw stelt andere eisen dan bij een monument. De presentatie van Ilse Rijnveld is [hier te vinden](#).

Overgang naar Omgevingswet

Juridisch adviseur Robert Luinge behandelde een aantal juridisch zaken. Hij ging met name in op de vragen 'Hoe ruim of hoe eng vul je de toezichtstaak in?', 'Welke wettelijke voorschriften zijn relevant bij verduurzaming?' en 'Welke instrumenten gebruik je om ervoor te zorgen dat de regels worden nageleefd?'

Hij behandelde een groot aantal aspecten van het toezicht, waarbij en passant ook de nieuwe bepalingsmethode voor de energieprestatie van woningen: de NTA8800 voorbij kwam. Door de nieuwe bepalingsmethode wijzigt de indicator van de energieprestatie: de Energie-Index wordt vervangen door de indicator primair fossiel energiegebruik. Dit is de basis voor de nieuwe klassegrenzen van energie labels. Vooralsnog gelden deze niet voor monumenten. Luinge ging met name in op de aanstaande Omgevingswet. Aannemende dat deze op 1 januari 2022 ingaat, is er een overgangsregeling tot 1 januari 2029. De Omgevingswet zal voor toezichthouders niet tot grote wijzigingen leiden. Wat nieuw is, is de verplichting tot noodzakelijk onderhoud voor instandhouding rijksmonumenten. Een bestuurlijke boete kan daarbij worden ingezet. Hij hield de deelnemers voor: eerst verleiden, dan preken/adviseren en als het echt niet anders kan: beboeten. Gebruik als toezichthouder de juiste mix van instrumenten om optimaal effectief te zijn; als je met een stok gaat slaan: pak de juiste stok en bereid je organisatie voor op het boete-instrument. Let bij verduurzaming ook op (indirecte) schade die op langere termijn ontstaat. Lever input in het vergunningverleningsproces. Daarbij kunnen soms afwijkingen mogelijk zijn op verduurzamingsverplichtingen en lever input in het beleidsproces, bijvoorbeeld om algemene verplichtingen in het omgevingsplan te concretiseren. De presentatie van Robert Luinge is [hier te vinden](#).

Wat wel en niet isoleren?

Luc van de Ven, toezichthouder bij de gemeente Leiden, ging aan de hand van een groot project, de restauratie en uitbreiding De Lakenhal, in op de isolatie van de buitenzijde en op die van de binnenzijde. Hij hield een aanschouwelijk verhaal waarin zowel het proces voorafgaande aan de restauratie, het proces tijdens de restauratie en de fase achteraf, aan de orde kwamen. Zo besteedde hij aandacht aan vragen de rolverdeling tussen toezichthouder en adviseur, het omgaan met onverwachte situaties en het onderhoud naderhand. Veel aandacht tijdens de restauratie vergde de isolatie van het gebouw. Moest alles worden geïsoleerd, of soms alleen een deel van een gevel? 'Een koudebrug is soms beter dan koude gevel', stelde hij. Een bijzondere opgave was de communicatie met de installateur van de beveiliging. Deze weigerde zijn werkwijze te delen. Luc van de Ven kreeg, net als de andere sprekers, veel vragen in de chatbox, die later door hem zijn beantwoord. Zie daarvoor de bijlage met een samenvatting van de chats. De presentatie van Luc van de Ven is [hier te vinden](#).

Geen vergunning

In Rheden, vertelde toezichthouder Martijn Andela, is recent onderzoek gedaan onder monumenteigenaren naar de verduurzaming van hun woning. Bijna de helft heeft de afgelopen drie jaar iets aan zijn huis gedaan. Daarbij zijn ook vaak verduurzamingsmaatregelen genomen; vooral het plaatsen van isolatieglas. Opvallend is, vertelde Martijn Andela, 'dat zeker een derde van de eigenaren voor verduurzaming geen vergunning aanvraagt. Dat zie ik ook in de praktijk. Vooral begane grondvloeren worden nogal eens zonder gemeentelijke betrokkenheid geïsoleerd. Ik ben daarbij al meerdere malen tegen gekomen dat de damprem aan de koude zijde zat. Aannemers en het internet werden in de enquête als belangrijkste adviseurs genoemd'. Hij noemde nog een paar opvallende uitkomsten: 'bewoners geven de voorkeur aan duurzaam opwekken boven besparen en slaan daarmee stap 1 uit de trias energetica over. Dat beeld komt overeen met het landelijke uit bijvoorbeeld onderzoek van het NIBUD en het Restauratiefonds. Isolatieglas scoort ook goed en dat is positief. Gevel- en dakisolatie scoren relatief laag, terwijl deze gezien de energieverliezen bovenaan zouden moeten staan. Deze ingrepen moeten we dus gaan stimuleren. Vloerisolatie scoort ook goed, terwijl het rendement relatief gering is. En 1 op de 5 denkt aan een warmtepomp, terwijl je dan – in de woorden van Diederik Samsom – je huis hysterisch goed moet isoleren. En dat is in monumenten vaak niet mogelijk (en wenselijk)'.

Martijn Andela introduceerde vervolgens de het gemeentelijke project Maatwerk voor Monumenten dat binnenkort van start gaat. Dat bestaat uit gesprekken met de gemeentelijke DuMo coach met behulp van een monsterkoffer met isolatiematerialen, glassoorten, installaties en principedetails. Ook zijn er maatwerkadviezen voor monumenteigenaren met een hogere ambitie, een gebiedsgerichte aanpak, en een subsidieregeling. Vervolgens ging hij op een aantal praktijkervaringen. De presentatie van Martijn Andela is [hier te vinden](#).

Nieuwe website over verduurzaming

Walter de Koning van ERM wees de deelnemers tot slot nog op de nieuwe website van ERM: <https://www.verduurzamingsrichtlijnen.nl/>. Op deze site vindt de professional in de monumentenzorg technische informatie uit de ERM-uitvoeringsrichtlijnen en andere publicaties over het verduurzamen van gebouwde monumenten.

De samenvatting van de chatbox is [hier te vinden](#).